

ARMATA LUI AVRAM IANCU

Colonel r. Dr. Constantin MOȘINCAT

A v r a m I a n c u ,

în fruntea moșilor la 1848-1849 (reproducere după revista Familia)

Unicitatea revoluției române din Transilvania este pusă în evidență de gândirea și arta militară a acesteia, de obiectivele și scenariul strategic, determinată de caracterul și scopurile urmărite. Esențialmente ofensive ca și revoluția care le-a generat și căreia i-au fost total subordonate, gândirea și arta militară la care ne referim au rezolvat ecuații de o reală dificultate, de importanță majoră, în domeniul de comandament și stat major, între care menționăm constituirea și dotarea armatei; conducerea ofensivei și defensivei în raport cu fluxul și refluxul inamicului; asigurarea logistică etc.

Cele două componente ale artei militare de ordin istorico – strategic și tactic, și-au exprimat plener funcțiile asigurând condiții de angajare a forțelor și mijloacelor într-un război cu miză totală. Ceea ce se impune cu deosebire atenției noastre este

Nr. 1/2020
 faptul că trăsătura definitorie a strategiei armatei lui Avram Iancu, geniu al apărării ființei etnice și al Munților Apuseni, profet cu *glas de foc*, mitificat pentru totdeauna de conștiința românească, a fost determinată de realitatea că, pe o anumită treaptă cu o componentă a mării ridicări la luptă a poporului român în 1848, a îmbrăcat tipologic factura unui *război al eliberării și unității naționale*, cu obiective sociale a căror îndeplinire trebuia să ducă la instaurarea unei noi orânduiri. De aici se desprinde nemijlocit o altă caracteristică a strategiei, ca cea mai înaltă sferă a artei militare, legătura sa intimă cu politica, căreia i s-a subordonat fără rezerve.

Strategia a fost pusă în situația de a rezolva ecuații de mare dificultate, inclusiv de ordin organizatoric chiar în timpul războiului pentru că el le-a fost impus românilor de politica Ungariei care, în unele linii esențiale, se prelungește în mod regretabil până în zilele noastre, exprimate sub forme din cele mai brutale între care menționăm încercările de falsificare a istoriei poporului român, mergându-se până în a face eforturi „demne de alte îndeletniciri” de-a scoate din adâncuri epavele și reziduurile teoriei discontinuității noastre în spațiul carpato – danubiano – pontic, denigrarea istoriei și realizărilor românilor, până la acțiuni care vizează dezmembrarea statului unitar român.

Ca apărătoare și salvatoare a națiunii române, (afirmație cu deplină acoperire dacă avem în vedere că atât în Moldova, cât și în Muntenia mișcările revoluționare au eșuat, frunțașii refugiindu-se în Transilvania, ori/și prin străinătate) revoluția din Transilvania a pus în fața strategiei probleme cum ar fi: găsirea căilor, modalităților și mijloacelor de acțiune, pentru a apăra ființa etnică a poporului român, chiar aici în leagănul românismului și templul tradițiilor sale de luptă. Era o urmare a faptului că Ungaria expansionistă nu ducea război potrivit legilor acestuia, ci de suprimare a oricăror drepturi ale românilor, prin lichidarea îndeosebi a elitei lor. Avem în aceste împrejurări de-a face cu un război dus de poporul român, pentru a-și apăra dreptul la existență.

Nicăieri în Europa sinteza dintre revoluție și naționalitate, dintre îndeplinirea obiectivelor politico – sociale (Proclamate pe Câmpia Libertății de la Blaj, pe 3/15 mai 1848) și apărarea etniei nu s-au impus ca în cazul țărănilor români în general, cu deosebire în Transilvania. Însăși terminologia folosită nu are ținta celei din ordinele de luptă și de operații obișnuită. Analele gândirii și practicii militare nu au consemnat nicăieri și nici unde expresiile și formulările din ordinele și dispozițiile date de comandamentul ungar în anii 1848-1849 și chiar în directivele emanate de la guvern.

Ne este greu, aș spune foarte greu, să le redăm aici, având în vedere complexitatea lor și nevoia unei lungi și profunde explicații. Totuși, pentru a satisface cerințele tratării subiectului propus o să menționăm doar câteva: românii erau numiți *hoarde de tâlhari*, se ordona să se aplice *leac radical, iar nu paliative*, un gen de soluție finală. De altfel, într-o scrisoare trimisă lui Kossuth, în aprilie 1848, Vasvari, vârful său de lance printre moți, dornic să se afirme, cu orice preț, declara cu cinism: „*Să întindem prietenește o mână către cei înțelegători, dar în cealaltă să sclipească sabia nemiloasă a răzbunării. Ne silim a-i convinge cu vorbe și cu proclamații. Dar asupra celor care nu se convertesc și continuă răscoala, pronunțăm sentința: acest neam a fost exterminat*”¹. Așa au reușit să înșele pe unii dintre români, printre care era amintit chiar și Andrei Șaguna, la început pronunțându-se pentru unire. După ce, însă,

Nr.1/2020
s-a dovedit că totul reprezenta o atragere într-o capcană și că punctul 12 al Dietei era de neacceptat pozițiile au fost tranșante.

Într-o scrisoare adresată lui Avram Iancu și *populație din tabăra română*, Kemény s-a dat la tot felul de insulte și amenințări, tratându-i pe români cu îngâmfare și disprețⁱⁱ, exprimându-se că dacă vor capitula le asigură grația unei națiuni puternice și mărinimoase, iar în caz că refuză vor fi exterminați până la copilul din leagăn, prin sulțile unei armate eroice și îmbătate de victoriiⁱⁱⁱ.

În acele condiții complexe se confirma concepția lui Iancu potrivit căreia „*nu cu argumente filozofice îi poți învinge pe tirani, ci cu lancea ca Horea*”. Potrivit cu derularea evenimentelor strategiei revenindu-i rolul de a da expresie organizatorică dorinței fierbinți a moșilor de a se opune cu armele politicii agresive a Ungariei, politicii ei de lichidare a românilor.

Procesul de constituire, concentrare și desfășurare a armatei lui Iancu a cunoscut un ritm alert. „*S-a găsit deodată o oaste și oastea aceasta – scria Nicolae Iorga - a luptat, mii de oameni din trânsa au căzut, cu zecile de mii se socot jertfele luptei din Munții Apuseni pentru triumful ideii naționale române pe pământul național român al Ardealului*”.

Înaltul comandament al armatei organizată și condusă de Crăișorul Apusenilor, a rezolvat una dintre cele mai dificile probleme de factură strategică: *mobilizarea*, concentrarea și desfășurarea în timp scurt, l-am numi optim, a unor efective importante, recutate dintr-un teritoriu cu suprafață considerabilă. Cea dintâi premisă a rezolvării acestei ecuații rapide a constituit-o, neîndoielnic, aplicarea principiului organizării teritoriale a armatei lui Iancu sub forma celor 15 prefecturi. Specificitatea situației a impus ca în dinamica războiului de apărare să se recurgă la desconcentrarea temporară a unor efective ale armatei pentru a le concentra și introduce în bătălie, unele dintre ele în anumite situații limită, grave.

Stampă – Avram Iancu cu tribunii organizatori ai oastei române din Transilvania - 1849

Sub raport *logistic* sânt de relevat o seamă de trăsături care concură la completarea tabloului specificității acțiunilor de luptă într-o zonă de operații aflată pe teritoriul național, din care erau recrutați de altfel și combatanți. Principiul de bază, conform căruia s-au asigurat trupele cu cele necesare ducerii acțiunilor de luptă a fost acela ca fiecare să-și ia de acasă merinde pe un timp de 3-8 zile, care a impus însă dese *demobilizări* pentru ca oamenii să se întoarcă la casele lor fiind chemați din nou în vederea continuării luptelor. Iată câteva exemple. După una dintre bătăliile date în zona Blajului, Axente Sever a permis oamenilor să se întoarcă acasă ca pe la mijlocul lunii februarie 1849 să-i mobilizeze din nou în ordinul dat precizându-se: „*toți oamenii tineri înscriși mai dinainte la batalion să se înfățișeze la Ciumbrud cu merinde pe 8 zile*”^{iv}. La 26 februarie 1849, datorită agravării situației strategice, ca urmare a înaintării armatei generalului Bem, el a *decretat* mobilizarea generală în zona „*de sub poalele muntelui până la Blaj*”^v, cu scopul de a trece chiar la o ofensivă generală și să elibereze Blajul.

Nr.1/2020

În expresia lor generală, strategia și tactica armatei populare, organizată tipic după model roman, au rezolvat probleme atât ale ofensivei și apărării strategice și bătăliilor în câmp deschis, cât și în teren muntos împădurit, impunându-se prin *creativitatea și elasticitate*. Este semnificativ faptul că de la Mihai Viteazul până la Avram Iancu nici un alt conducător de oști român nu a aplicat cu atâta măiestrie *manevra strategică pe direcțiile interioare*. Comandamentele și statele majore au recurs adesea la forma supremă a *manevrei – dubla învăluire*, așa cum s-au petrecut lucrurile în timpul celor două bătălii ale Abrudului. În cazurile în care sub presiunea puternică a inamicului și datorită complexității situației tactice, trupele moșilor s-au repliat, s-a recurs la alarmarea populației din adâncime, atât pentru a o preveni să părăsească zona de operații, pe de o parte, cât și pentru a mobiliza noi forțe care să întărească primul eșalon sau să organizeze apărarea pe alte poziții, procedeu care completează paleta argumentelor privind caracterul absolut specific al concepției și al acțiunilor duse de oastea revoluționară condusă de Avram Iancu.

Dispozitivele de luptă au fost variate, concordant cu situațiile tactice create în dinamica războiului. Ele au fost în general adânci atât în ofensivă, cât și în apărare, ca urmare a nevoii de a asigura eforturile succesive împotriva trupelor armatei ungare dotate cu toate mijloacele de foc. Adâncimea era dată de gruparea forțelor în coloane, cât și de modul în care ele erau desfășurate. *„Poporul armat fu împărțit în șase coloane și la fiecare dintre ele i se fixă pozițiunea ce avea să ocupe, scria Iancu într-un raport al său în timpul bătăliei din zona Câmpeni, din prima decadă a lunii mai 1849, împotriva armatei lui Hatváni. Trei coloane au fost așezate în dreapta, iar celelalte pe stânga drumului care duce de la Câmpeni peste Abrud la Zlatna și anume pe partea dreaptă. La așa – numitul Stiurt își alesese pozițiunea, ca și altă dată, curajosul preot și viceprefect Simon Groza din Rovine. Mai departe, înapoi la Cernița au fost porniți tribunul Nicolae Corcheș și decurionul Iambor, un soldat care servise în armată. Și mai departe, spre drum deasupra morilor, au ocupat înălțimile tribunii Aiudeanu și Rusu. În partea din stânga coloanele erau astfel așezate: dealurile dintre Roșia le ocupase tribunul Mihai Andreica cu coloana sa. Mai departe, în fața Abrudului la Surupost s-a postat tribunul Faur cu buciumanii. Celelalte înălțimi, mai aproape de drumul spre Câmpeni și față în față cu tribunii Aiudeanu și Rusu, au fost ocupate de trupe din centru. Acestea se găseau sub imediata comandă a preotului Vlăduț, fostul prefect din Câmpie, care acum funcționa la mine ca viceprefect....Despre toate aceste dispoziții a fost informat și Axente Sever și invitat să ocupe drumul de munte la Dealul Mare”^{vi}.*

Hărțuirea inamicului pe mari adâncimi a fost unul dintre cele mai eficiente procedee folosite de moși. Referindu-se la condițiile în care armata lui Kemény a făcut deplasarea de la Brad la Abrud, începând de la 11 iunie 1849, un ofițer ungar relatează: „Să fi văzut voi marșul nostru! Grămezi de arbori, șanțuri, stânci prăpăstioase, iar moșii neliniștind fără încetare armata, când în dreapta, când în stânga. Cărările erau neumblate în adevăratul înțeleș al cuvântului și, în afară de asta, mai trebuia să ne cărăm tunurile”.

Acțiunile moșilor erau concepute și desfășurate cu o asemenea vigoare, încât ungerii estimau forțele lor până la de 10 ori mai numeroase ca efective, decât fusese în realitate. De pildă, fiind atacat la 10 iunie 1849 de 1.600 de moși, Kemény considera că sânt 10.000. Într-un raport al său din 17 iunie 1849 putem citi: *„Românii posedă cel*

Nr.1/2020
 puțin 70.000 de oameni, dintre care înarmați cu puști sânt vreo 10.000, ceilalți au lănci. Se bat mai bine ca soldații lui Puchner, sânt fanatizați și disperați. Dacă îi goneam de la un deal, fugeau cu schimbul pe celalalt. Fugeau bine, parcă ar fi avut hârșoabe la opinci, până când soldații mei scoteau limbi și se rostogoleau de pe muchie. A-i învinge în chipul acesta e cu neputință. Va trebui ori să se urce la ei ostășime enormă, ori, dacă nu va fi posibil, trebuie împresurați cu cordon și înfometati. Împresurarea să nu se încerce însă la munte, deoarece o armată mai mică o fac puzderie, ci să li se închidă drumurile pe unde au obiceiul a-și aduce cereale”.

Atacul prin surprindere asupra convoaielor inamicului a fost unul dintre procedeele tactice deosebit de eficace. Astfel, pe la mijlocul lunii iunie 1849 ungurii au organizat un transport de alimente de la Brad la Abrud, escortat de 2 companii de secuici. Dar Popa Groza, care se afla în defileul de la Bucea, i-a lăsat să se apropie, pe urmă i-a atacat cu atâta vigoare, încât a reușit să împrăștie convoiul, capturând: 38 de care încărcate cu pâine și 2 cu slănină. Un număr de cincisprezece honvezi au rămas morți pe loc, în timp ce secuicii au luat-o la fugă cuprinși de o asemenea panică, încât n-au mai trecut prin Brad, ci s-au îndreptat spre Deva. În situația creată, prefectul maghiar al Hunedoarei, Kuun Gothard, s-a adresat îngrijorat comandantului armatei de la Alba Iulia și comisarului Stentivanyi, solicitându-le insistent să ia măsuri pentru a-l scăpa pe Kemény din gura morții.

Istoria războiului din anii 1848-1849 nu poate fi scrisă fără a fi evocată participarea femeilor sub forme și în modalități dintre cele mai diferite la acțiunile militare. Ele au constituit unități de cavalerie care au avut un rol deosebit în bătăliile purtate cu deosebire în cea de la Mărișelu, unde ele au fost comandate de Pelaghia Roșu. Referitor la contribuția și rolul femeilor în războiul dus în anii 1848-1849 pentru apărarea ființei etnice, pentru eliberarea și unitatea națională sânt multe aprecieri, care încântă câteva inima și încălzesc conștiințele. Iată numai câteva dintre ele: Nicolae Bălcescu, care a fost martor ocular a felului în care au luptat moșii și soțiile acestora, scrie: „Femeile nu rămaseră în urmă nici cu curajul, nici cu sentimentele naționale. Ele luară parte la toate primejdiile soților lor. Din vârful munților ele aruncau o ploaie de bolovani care răreau rândurile vrăjmașilor. Cântecele lor nu erau ca mai înainte, cântecele de dor și plăcere, ci cântări pline de patriotism și sentiment național”.

George Barițiu, în lucrarea sa *Părți alese din istoria Transilvaniei* releva că: „Moștele fuseseră organizate pentru luptă de către comandanta lor, Pelaghia Roșu, mama centurionului Roșu, comandantul satului” și că „Trupa vrăjmașă a fost dezorganizată. Asupra celor 2.500 de honvezi se năpustiră cu pietre mărișencele și cu alte obiecte. Măcelul a fost îngrozitor”. La rândul său, Xenopol sublinia: „Și într-adevăr, cât entuziasm nu înflăcăra atunci inimile ce credeau că în această lume dreptatea și ideile generoase trebuie să iasă învingătoare. În afară de conducătorii oficiali ai mișcării care căutau să ridice cât mai sus inimile poporului, vedem femei, vedem copii care adaugă caldele lor chemări către îmbărbăteștile îndrumări ale celor mai mari”.

În timpul bătăliilor duse în plin șes, sub pleoapele munților, în interiorul cetății Apusenilor armate revoluționară a dat o nouă strălucire gândirii și artei militare românești, iar Avram Iancu s-a impus ca un remarcabil comandant de oști. Moșii au dat în anii 1848-1849 cel mai strălucit ostaș și mare comandant al revoluției române

Nr.1/2020.
ridicat din ținuturile lor Avram Iancu^{vii}. Cu emoție profesională evocăm în acest cadru faptul că alese virtuți ostășești moștenite de la strămoșii geto – daci pe care Herodot i-a introdus în imperiul istoriei scrise prin măgulitoarea apreciere de a fi cei „*mai viteji și mai drepți dintre traci*”^{viii}, pentru ca Rufus să-i califice ca „*cei mai viteji oameni*”^{ix}, afirmate și confirmate pe firul timpului și spațiul istoric românesc, au căpătat o deosebită strălucire aici în cetatea de foc a Munților Apuseni în crâncena și dura confruntare cu forțele invadatoare ungare. Dotați în marea lor majoritate cu arme albe, unele confecționate în atelierelor proprii, inclusiv piese de artilerie, moșii au obținut performanțe inegalabile în luptele duse împotriva unităților armatei regulate, gărzilor ungare care erau înzestrate cu arme de foc. În lupta apropiată, moșii au folosit cu un deosebit succes îmblăceii, acel „*agregat pentru treierat grâu sau secară*”, lovind cu furie și iscusință inamicul, anihilând întâi armele de foc, dar mai pe urmă ei se „*deșteptară izbînd cu același mijloc de luptă căpățana vrăjmașului, iar arma o luau ca suvenir*”. Ei au recurs, de asemenea, la tot felul de stratageme.

După un șir de insuccese, la una din mesele de seară baronul Kemény a exclamat plin de furie că *Dracul să se mai bată cu popii*. Era o expresie a faptului că trupele de sub comanda lui Balint, Vlăduțiu, Moldovan, Groza, Gomboș și Todoreanu, care erau preoți, au administrat lecția usturătoare forțelor ungurești.

Războiul dus de armata revoluționară condusă de Avram Iancu trebuie potrivit și cercetat ca un război al întregului popor român împotriva expansionismului ungar, un război al eliberării naționale ca o componentă a eforturilor generale și deloc ocazionale de a lichida dominația străină vetrei sale de etnogeneză lăsată ca o sacră și înstrăinabilă moștenire de la strămoșii săi geto – daci. Cauzele lui fundamentale trebuie căutate, așadar, în adâncimea secolelor, iar obiectivele, luptei tradiționale. Dacă în alte părți ale spațiului românesc au mai fost momente de o anumită acalmie, în Transilvania, cu deosebire în Munții Apuseni, flacăra luptei de eliberare socială și națională a ars continuu cu vâlvătăi, care i-a făcut pe cotropitori să se cutremure, oferind pilduitoare exemple de felul în care trebuie concepută, organizată și desfășurată revoluția.

Generat de cauze obiective profunde, războiul din anii 1848-1849 ne-a fost impus nu numai istoricește, ci și de politica dusă de conducătorii revoluției ungare de la 1848 care au renunțat la adevăratele principii ale revoluției ungare de la 1848 care au renunțat la adevăratele principii ale revoluției și au dus acțiuni de lichidare a românilor. În mod firesc, Apusenii au devenit în opinia lui K. Marx *centrul unui veritabil război național*. Că românii n-au dorit acest război, reiese și din faptul că Avram Iancu i-a scris următoarele unui comandant militar ungar: „*firea ne-a așezat într-o patrie ca împreună să asudăm cultivând-o, împreună să gustăm dulceața frumuseților ei*”^x.

Odată însă impus și declanșat, românii l-au purtat cu toată hotărârea, fiind pe deplin convinși de legitimitatea lui. Este însă de remarcat faptul că în cursul desfășurării lui tânărul Înalt Comandament al armatei revoluționare a probat alese calități de organ strategic, de stăpânire a principiilor fundamentale ale artei militare moderne. Ele sânt impresionat omagiate și relevate de Nicolae Bălcescu care scria: „*Generalii acestei oaste țărănești erau niște preoți și niște tineri abia ieșiți din școlile de teologie, filozofie și jurisprudență. Ei nu puseseră până atunci mâna pe o armă, când nevoia îi sili a se face generali și a câștiga bătălii. Lipsiți de cunoștințe și de*

Nr.1/2020
principii de artă militară, ei le inventară. Am văzut cu mirare cum ei dibuieră adevăratele principii ale războiului și cum simțiseră importanța pozițiilor naturale și folosul ce știură trage din orice localitate”^{xi}.

Privite într-un larg orizont european, constituirea unei asemenea armate și ducerea unor acțiuni de factură deosebită, strategia și tactica armatei revoluționare conduse de Avram Iancu nu au corespondent în analele revoluțiilor de la 1848. Alegerea justă a bazei de operații constituie una dintre trăsăturile esențiale ale strategiei armatei revoluționare a lui Avram Iancu. Acționând în acei munți întăriți cu ziduri după cum se exprima Florus, comandamentul suprem român a evitat angajarea forțelor în câmp deschis în a doua fază a revoluției care ar fi oferit multe avantaje armatei cotropitoare ungare, silind-o să ducă lupte în condițiile în care nu avea spațiu de manevră și nu putea evita atacurile date prin surprindere de trupele lui Iancu. Posadele române din Apuseni, continuare firească a celor din vremurile de glorie geto – dace, a celei de la 1330 pun în atenție înțelegerea deplină de către comandamentul suprem și de grupări a rolului factorului geo – spațial în organizarea și ducerea acțiunilor de luptă.

Pe uriașa Columnă a conștiinței, inimii și sufletului românesc numele – simbol al lui Avram Iancu, care poartă aura^{xii} de *Crai al Munților* ne apare ca o metopă încărcată de profunde semnificații istorice. Prin tot ceea ce a conceput și realizat, prin tot ce a gândit și a simțit pentru poporul român, pentru moștenirea sacră pe care ne-a lăsat-o cu virtuți de program și autentic testament politico – moral și ostășesc, pentru frumusețea și pilduitorul său comportament etic Avram Iancu, acest *puiuț de moși*, nu reprezintă un simplu moment înălțător din istoria noastră multimilenară, ci un pisc de pe care se conturau în plan apropiat orizonturile împlinirii idealurilor poporului român de unitate, libertate și independență^{xiii}. Câtă frumusețe, câtă noblețe este în această privință în aprecierea: „*În aceste ținuturi minunate am întâlnit alături de vestigiile strămoșilor noștri, locuri care evocă pagini de nepieritoare glorie înscrise de oamenii dârzi ai Țării Moșilor sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, a lui Avram Iancu... Amintirea lor, a faptelor lor izvorâte din adâncă dragoste de țară, din ura clocotitoare contra asupririlor, va dăinui de-a pururi în conștiința poporului nostru*”. Muzeul realizat recent la Câmpeni răspunde tocmai acestui înalt comandant.

Tezaurul de învățăminte și concluzii militare și moral – politice a fost valorificat în cele mai semnificative momente din istoria noastră. În anul – simbol al Marii Uniri din 1918 când toate provinciile aflate sub dominația străină s-au întors acasă alcătuind România Mare în Proclamația adresată populației Transilvaniei generalul Traian Moșoiu menționa că odată cu trupele eliberatoare „*sosesc și Horea și Cloșca și Crișan și Iancu vine cu mândrii săi moși*”^{xiv}.

Considerăm că nu ne aflăm doar în fața unor figuri de stil sau exprimări metaforice, pentru simplul motiv că cele două revoluții – 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, 1848 din Transilvania, condusă de Iancu au fost într-un sens mai larg uverturi ale Marii Uniri din 1918, că ele au pregătit prin tot ceea ce au reprezentat desăvârșirea procesului de formare a statului național unitar român în 1918 prin voința unanimă și hotărârea întregului popor român. Am îndrăzni să afirmăm că revoluțiile la care ne referim au jucat un rol esențial în motivația istorică pentru a afirma tot mai mult caracterul eminent românesc al Transilvaniei, organicitatea ei în ansamblul teritoriului românesc și legitimitatea revenirii ei la patria mamă, ca o necesitate

Nr.1/2020
 obiectivă. Sau altfel spus, fără aportul celor două revoluții ar fi fost imposibil de înfăptuit Marea Unire din 1918 pe compasul istoric respectiv.

În anii celui de – al doilea război mondial, când erau în joc însăși ființa națională și statală, în cadrul măsurilor luate pentru apărarea țării împotriva acțiunilor expansioniste ale Ungariei horthyste Marele Stat Major a considerat Munții Apuseni ca o citadelă inexpugnabilă, numită în documentele operative *fortăreața Apusenilor*. La măsurile luate de Ungaria Horthystă în primăvara anului 1943, precum și de crearea unui nou comandant de mare unitate (Corpul secuiesc) în apropierea liniei de demarcație impusă prin Dictatul de la Viena, s-a răspuns prin întărirea continuă a dispozitivului strategic din partea de vest și nord – vest a țării. „*Înființarea unor unități de moți – se arăta într-unul din studiile efectuate – ar avea ca scop: /.../ Perpetuarea unei tradiții istorice, legată de viața și faptele războinice ale moșilor, din sânul cărora au ieșit Horea, Cloșca, Crișan și Avram Iancu*”^{xv}. Cu numele lui Iancu pe buze, în inimă și conștiință, batalionul de moți care i-a purtat numele a obținut performanțe deosebite în anii celui de –al doilea război mondial, străpungând pozițiile inamicului pe orice front a luptat.

Panteonul eroilor de la Țebea, unde se află mormântul lui Iancu „*îți insuflă ceva din sentimentele pe care le-au avut precursorii îndrăzneți ai dezrobirii naționale*”^{xvi}. Pe unul dintre monumentele eroilor de aici sânt redade ultimele cuvinte ale lui Iancu: „*mor, dar sânt răzbunat de două înfrângeri ale ungarilor de la Abrud*”, Iancu s-a referit, desigur, numai la două dar ungurii au suferit mai multe înfrângeri militare, dar dintre toate înfrângerile, cea politico – morală a fost cea mai puternică și imprescriptibilă.

La Carei, pe 4 iunie 2020 se sfințește soclul cel nou al Crăișorul Avram Iancu, alături și împreună cu moșii din jur, se bucură să știe nația sa fericită! La mulți ani români la un Centenar de Pace!

Oradea, 3 iunie 2020

ⁱ I. Toth T., în *Kossuth Emlekkönyv*, vol. II, p. 326 (23 aprilie 1849).

ⁱⁱ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1965.p.136.

ⁱⁱⁱ *Studii și documente*, vol. II, p.96.

^{iv} *Raportul lui Axente Sever în Observatorul*, nr. 63, 1884, p. 255.

^v *Raportul lui Axente Sever*, în *V. Popescu – Râmnicănu*, op. cit., p.146.

^{vi} *Raportul lui Avram Iancu*, în *Observatorul*, nr. 31,1884, p. 121; *Radu Rosetti*, op. cit., p. 106

^{vii} *Pagini din gândirea militară universală*, vol. II, Editura Militară, București, 1986.

^{viii} Herodot, IV, 93.

^{ix} Quintus Curtius Rufus, *Viața și faptele lui Alexandru cel Mare*, București, 1970, p.64.

^x *Apud Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 167

^{xi} Nicolae Bălcescu, *Scrieri militare alese*, București, 1957

^{xii} Florian Dudaș, *Zarandul. Chipuri și Faptele din trecut*, Editura Albatros, București, 1981, p. 111-127

^{xiii} Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, op. cit.

^{xiv} *Grai Nou*, revistă bilunară, anul III, nr.1-2, Oradea Mare, 1921, p. 17

^{xv} A.M.R. *fond Secția 1*, dos. nr. 442, f. 200

^{xvi} *Ibidem*.